

Motion till riksdagen 2005/06:Ju38

av Johan Pehrson m.fl. (fp)
med anledning av prop. 2005/06:166

Barn som bevittnat våld

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en straffrättslig reglering som innebär att barn som bevittnat våld fullt ut skall kunna anses som brottsoffer och därmed erhålla målsägandeställning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att 5 kap. 11 § socialtjänstlagen bör ändras för att klargöra socialtjänstens ansvar genom att ordet ”bör” genomgående ändras till ordet ”skall”.

Motivering

Enligt Rädda Barnen finns det mellan 100 000 och 200 000 barn i Sverige som bevittnar/lever med våld i den egna familjen. Barn som lever i familjer där våld är deras vardag – där de bevittnar hur den ena föräldern misshandlar den andra – far mycket illa. Vanmakt och rädsla kan prägla dessa barns hela uppväxt. Det är också vanligt att barnen känner skuld och skam och tar på sig ansvaret för att försöka förhindra fortsatt misshandel. Enligt en rapport från Kommittén mot barnmisshandel blir de psykiska effekterna mer omfattande om hot eller fara kommer från en person som barnet söker kärlek och omsorg av än om hotet kommer från en främling.

Vi vill betona att det är mycket viktigt att se till dessa barns rättigheter. Vi menar att det är fel att endast anse barnen som vittnen till våldet och sålunda inte själva direkt drabbade. Barn som har sett och/eller hört den ena föräldern hotas och misshandlas av den andra kan vara offer för psykisk misshandel. Frågan om brottsofferstatus för dessa barn är viktig men också komplicerad rent juridiskt. Lagförändringar som innebär att dessa barn ska kunna vara brottsoffer berör bl. a. straff-, process- och skadeståndsrätt. Vi har vid ett flertal tillfällen, senast i riksdagsmotionen ”Nolltolerans mot våld mot kvinnor” (2005/06:Ju380) krävt att regeringen ska presentera ett konkret lagförslag som innebär att barn lever i familjer med våld kan anses vara brottsoffer.

Fel! Okänt namn på

Vi anser också att det är av avgörande vikt att socialtjänstens och polisens rutiner vid kännedom om att ett barn far illa skärps. Rikspolisstyrelsen ska ha tydliga riktlinjer för hur polisens rapportering till socialtjänsten ska gå till och inom socialtjänsten måste rutinerna för bl.a. dokumentationen i dessa ärenden förbättras. Utbildningsinsatser behövs för all berörd myndighetspersonal.

Utsatta barn – brottsoffer även i straffrättslig mening

Frågan huruvida barn som bevittnat våld i familjen, men inte själva direkt utsatts för brott genom t.ex. fysisk misshandel, skall ges de processuella befohgenheter som är förenade med målsägandeställning är omdiskuterad. Dessamma gäller huruvida en särskild rätt till skadestånd i dessa fall bör införas i skadeståndslagen. I det här aktuella lagförslaget väljer regeringen att inte införa sådana möjligheter. I stället ska barnen få rätt till ersättning från staten genom brottsskadeersättning.

När det gäller frågan om målsägandeställning hänvisar regeringen till att målsägandebegreppet inte bör utvidgas men att ”en annan sak är att en talan om enskilt anspråk, som väcks av ett barn som drabbats av personskada med anledning av ett brott mot en anhörig, många gånger bör kunna föras i samband med åtal för brottet enligt 22 kapitlet 1 § rättegångsbalken.” Regeringen hänvisar även till att Kommittén mot barnmisshandel (SOU 2001:72) inte heller ansåg det lämpligt med en utökad kriminalisering av psykisk misshandel av barn i dessa fall. Ett antal remissinstanser menar dock att en straffrättslig reglering bör införas.

Vi menar att den här aktuella propositionen är ett steg i rätt riktning för att stärka skyddet för barn som lever under mycket pressade och fruktansvärda förhållanden i familjer där den ena parten utsätter den andra för våld. Men genom att inte införa en lagreglering, som innebär att barn som bevittnat våld av närstående ges fullständig juridisk status som målsägande, riskerar propositionen i denna del att återigen svika barnen och bli en tandlös lagstiftning mot de gärningsmän som både tillfogar sin partner och de drabbade barnen omfattande lidande.

Folkpartiet anser att en lagreglering behövs som sätter barnet i fokus. Ur ett barnperspektiv är det viktigt att gärningsmannen kan fällas också för de gärningar, bl.a. misshandel (psykisk misshandel) och olaga hot, som drabbar barnet. En översyn av tillämpningen av dessa och andra aktuella lagrum behöver göras så att domstolarna kan använda sig av en tydlig lagstiftning där också barnen kan vara målsägare i dessa fall.

Ett tydligt ansvar för förövaren även gentemot barnen kan endast utkrävas med möjlighet till fällande domar och efter det att också barnet har fått komma till tals. Vi instämmer inte i regeringens resonemang om att barn som bevittnat övergrepp i hemmet skulle ”tvingas in i en rättsprocess” som skulle vara skadlig för barnet. Liksom Brottsoffermyndigheten påpekar i sitt remissyttrande är det i stället viktigt att stärka barns rätt att få kommat till tals.

Denna rättighet är också fastslagen i barnkonventionen. De barn som berörs skall kunna berätta om sina iakttagelser och upplevelser i större utsträckning än idag, motsatsen riskerar att vara missriktad välmening och brist på respekt för det enskilda, utsatta barnet.

När det gäller eventuell problematik med frågan om huruvida gärningsmannen haft uppsåt att också skada barnet som bevitnar eller hör misshandeln av den andra föräldern, torde gärningsmannen i vart fall kunna anses ha ett likgiltighetsuppsåt. Är gärningsmannen medveten om att barnet finns i närheten och trots detta misshandlar vårdnadshavaren måste gärningsmannen anses var totalt likgiltig inför konsekvenserna för barnet.

Med det här aktuella lagförslaget läggs dock inte ansvaret på gärningsmannen. Detta trots att det enligt 29 kap. 2 § 8 p brottsbalken är en försvårande omständighet som beaktas vid straffmätningen om ett brott varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person. Mot denna bakgrund är det märkligt att barnet fortfarande inte ses som brottsoffer i juridisk mening. Sverige borde följa det exempel som Nya Zeeland etablerade 1995 innebärande att när en närstående till barnet utsätts för övergrepp är detta samtidigt ett brott mot barnet om barnet ser eller hör detta. Folkpartiet menar således att en lagreglering behövs som innebär att barn som bevittnat våld mot en närstående skall ges fullständig juridisk status som målsägande och att regeringen bör återkomma med ett sådant lagförslag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Skärp kraven på socialtjänsten

Enligt 5 kap. 11 § socialtjänstlagen bör socialnämnden verka för att den som har utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör särskilt beakta att kvinnor, som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet, kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Införandet av denna bestämmelse har dock enligt Socialstyrelsen endast i begränsad utsträckning påverkat socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor.

I den här aktuella propositionen föreslår regeringen att regeln om socialtjänstens stöd till brottsoffer, och särskilt kvinnor som utsatts för våld i nära relationer, kompletteras så att det tydliggörs att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp. Vi ställer oss positiva till detta förslag men vi anser att på samtliga ställen i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen där ordet ”bör” står måste detta genomgående ändras till ordet ”skall” för att klargöra socialtjänstens ansvar.

I propositionen hänvisar regeringen till att ett antal remissinstanser och tidigare presenterade utredningar förespråkar en sådan ändring. Regeringen väljer dock, med hänvisning till att en särskild utredare fått i uppdrag att se över socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor, att ej föreslå en sådan ändring i det här aktuella lagförslaget.

Fel! Okänt namn på

Folkpartiet anser dock att det är angeläget med en lagändring i 5 kap. 11 § socialtjänstlagen så att socialtjänstens ansvar för brottsoffer genomgående framkommer genom ordet ”skall”. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 3 april 2006

Johan Pehrson (fp)

Torkild Strandberg (fp)

Jan Ertsborn (fp)

Karin Granbom (fp)

Cecilia Wigström (fp)